

snadno přičlemti k místně příslušné nemocenské pokladně okresní. Zcelení a zjednodušení nemocenského pojištění bylo by tím přivedeno opět o značný krok k žádoucímu cíli. Tak by z několika obrazů v různých rámcích zasazených, jež nám poskytují posavadní nemocenské pokladny podle § 11., vznikl obraz, který by více pozbyl značně na své barvitosti, ale činil by dojem ladného celku a byl by výrazem právě vzájemnosti, s níž se v sociálním pojištění musíme v každém směru setkat, a která důsledně jsouc provedena, teprve podá důkaz o tom, čím má býti sociální pojištění zaměstnanců pod jeho ochranná křídla postavených.

BOHUMIL KOCH:

Provádění zákona o 8hodinové době pracovní v živnostech obchodních. Nedělní klid.

Zákon ze dne 19. prosince 1918 o 8hodinové době pracovní je do jisté míry zákonem rámcovým. Neurčuje přesně, kdy má práce započít a kdy má býti skončena, nýbrž praví všeobecně, že „skutečná pracovní doba zaměstnanců nesmí trvati zásadně déle, než osm hodin ve dvacetičtyřech hodinách nebo nejvýše čtyřicet osm hodin týdně.“ Rozdělení pracovní doby, jakož i ustanovení přestávek ponechává dohodě zaměstnanců se zaměstnavateli (§ 3.) za určitých, zákonem vyjmenovaných podmínek.

Při velkém počtu různých pracovních oborů a při rozmanitosti provozovacích podmínek jest pochopitelno, že začátek a konec doby pracovní není zákonem výslovně určen. Odpovídá také duchu moderního zákonodárství sociálního, jestliže se provedení zákona v praxi ponechává dohodě obou zájmových skupin. V odvětvích výrobních lze poměrně snadno uvéstí tímto způsobem zákon do praxe, protože skončení práce znamená zhusta zastavení provozování podniku. Není tu valných překážek ani u výrobních podniků provozovaných nepřetržitě, protože zaměstnavatelé jsou na tolik vyspělí, aby věděli, že nezbyvá nežli dohoda s dělnictvem.

Jinak je tomu však v živnostech obchodních, které svou povahou liší se i v tomto ohledu od jiných pracovních oborů. Obchod není ani podnik provozovaný nepřetržitě, ani ne takový, aby skončením práce zaměstnanců byl nucen — zejména v závodech menších — provozování zastaviti. Zaměstnanci v obchodech nejsou pak svou početností takovou massou, aby mohli váhou své organizace rázem vynutiti úpravu začátku a ukončení práce, jako mohou učiniti veliké, kompaktní massy dělnictva. Také jejich vztah k podniku i k hospodářskému životu je jiný, nežli u průmyslového dělnictva.

Tyto všechny okolnosti způsobují potřebu, aby v obchodech byl začátek a konec pracovní doby regulován. K tomu přistupuje ještě okolnost další: že pro živnost obchodní zůstal v platnosti zákon ze 14. ledna 1910, čís. 19. ř. z., jenž ustanovuje ne dobu pracovní, ale pouze 11hodinný odpočinek ve 24 hodinách, a jenž dále praví, že takto naznačená doba pracovní může se pohybovati mezi 5. hodinou ranní a 7., v obchodech požívatelami 9. hodinou večerní.

To má za následek, že obchodníci, kteří nezaměstnávají žádného personálu, nebo kteří obstarávají prodej pomocí členů své domácnosti, mohou i při platnosti zákona o 8. hod. době pracovní provozovati svoji živnost od 5. hodiny ranní do 7., po případě do 9. hodiny večerní.

Naproti tomu obchody větší a velké, zaměstnávající větší počet personálu, jsou nuceny regulovati 8hod. dobu pracovní do určitého času, protože bez personálu nelze udržeti závod v činnosti.

Konečně jsou tu obchody střední, které zaměstnávají personál v menší počtu a které mají možnost dříve otevírati a později zavírat, buď že personál střídají, buď že v hodinách slabšího odbytu zastanou prodej sami a personál propustí, buď že personál nebo jeho část nepřímou i přímo nutí k delší době pracovní, což se děje v praxi velmi zhlusta.

Z toho pak následuje trojí zlo: 1. nespravedlivá možnost konkurence mezi těmi, kdož jsou věcně nuceni své závody dříve zavírat a mezi těmi, kdož nezaměstnávajíce pomocníků, využítkuji prodejní dobu dovolenou zákonem ze 14. ledna 1910. 2. Naprostý chaos co do začátku a konce doby pracovní v obchodech a nemožnost poměry regulovati. 3. Obcházení zákona o 8hod. době pracovní.

Doplněk zákona z 19. prosince 1918 v tomto směru přináší výnos ministerstva sociální péče z 21. března 1919, čís. 4751/III.-19: „... ke všem úřadům politické správy, jak jest vykládati předpisy o 8hodinné době pracovní.“ Výnos vystihuje velmi dobře jednu část praktického obchodního života, praví: „Pokud by byly posunuty konkurenční poměry mezi většími obchody, jež při zkrácené době pracovní jsou nuceny své místnosti uzavřít a oněmi menšími obchody, v nichž by majitel pouze s manželkou, bez pomocníku pracující déle živnost svou provozoval, jest věcí živnostenských společenstev, aby ve smyslu § 119. c) živnost řádu stanovena byla pro dotyčnou obchodní odvětví jednotná doba zavírání. Případnou nutnou dohodu mezi společenstvy sprostředkují v tom směru živnostenské úřady.“

Jak viděti, dává se tu společenstvům, v tomto případě obchodním gremiím, do rukou značná pravomoc regulovati v rámci zákona 8hod. dobu pracovní. V praxi však většina obchod. gremií této své pravomoci vůbec neužívá. Příčina spočívá hlavně v tom, že obchodní gremia jsou korporace po výtce konservativní, uvyklé čekati vše od zákona. Následkem toho panují v obchodech co do doby pracovní docela chaotické poměry. Kromě jednotlivých větších měst, kde organizace pomocnictva si úpravu vynutila, zavírají a otevírají se obchody skoro libovolně a zákon se zhlusta obchází a porušuje.

Ještě hůře jest však s klidem nedělním, či konkrétně řečeno s 32hodinným nepřetržitým odpočinkem. České obchodní pomocnictvo domáhá se úplného klidu nedělního téměř po čtyři desetiletí, a nevidělo rádo, když v zákoně o 8hod. době pracovní nebyla tato otázka rozřešena.

Zákon z 19. prosince 1918 mluví v 1. odst., § 4., pouze o 32hodinné nerušené přestávce jednou týdně. Ta může býti poskytnuta kdykoli, t. j. i ve všední dny. Přes to se všeobecně soudilo, že

citované ustanovení vyvine se v praxi v nedělní klid, který by byl takto zaveden nepřímo. Bylať otázka úpravy doby pracovní a klidu nedělního vždy pomocnictvem spojována v jeden požadavek. Tím spíše se tak soudilo, protože poskytovat pomocnictvu 32hodinný nerušený odpočinek jindy, nežli v neděli, je u živností obchodních prakticky neproveditelné.

Střídání pomocnictva, které má zákon o době pracovní v § 4. na mysli, lze jen s obtíží provést v obchodech velkých, kdežto ve středních a malých je vůbec provést nelze. Odchodem části personálu velkých závodů vážně značnou měrou chod obchodu, závody střední a malé nemohou se zpravidla bez pomocníků obejít. Následkem toho nastává tu stejná situace, jakou vidíme v ohledu doby pracovní: závody malé a nejmenší, pracující bez pomocnictva, mohou mít v neděli nerušeně otevřeno, závody zaměstnávající pomocnictvo byly by nuceny zavírat. Ale ony z konkurenčních důvodů nezavírají také a — přestupují zákon.

Ministerstvo sociální péče ve svém citovaném výnose sice praví: „V zákoně o 8hod. době pracovní předepsaná týdenní přestávka 32 hodin kryje se zpravidla s nedělním klidem.“ Ale dodává: „Posavadní předpisy o nedělním klidu zůstávají v platnosti, s tím rozdílem, že ustanovení o náhradním odpočinku jsou nyní bezpředmětná.“ Tato věta jest arci jen důsledkem vládního nařízení z 21. března 1919, jímž zrušuje se suspense zákona o klidu nedělním za války a zákony a nařízení předválečná nabývají zase platnosti.

Podle těchto zákonných ustanovení je dovoleno provozování obchodních živností potravinářských v neděli po 3-4 hodiny dopoledne velmi různě: jinak v Praze, jinak v ostatních Čechách, jinak na Moravě, jinak ve Slezsku, dle toho, jaké nařízení ta která zemská vláda vydala. Tato nařízení měla vždy jednu společnou vlastnost: že působila chaos.

Zaměstnavatelé drží se většinou jasných a ovšem příznivějších pro ně ustanovení o dovolené nedělní práci, a o neurčitý předpis 32hod. přestávky se nikdo valně nestará. Panují v tom ohledu nejrozmanitější poměry, které byly by zhusta komické, kdyby nešlo o téměř půlstoletý a pořád ještě nerozřešený požadavek obchodního pomocnictva. Někde zavedla obchodní gremia úplný nedělní klid, ale obchodníci jej nedodržují. Někde se zavedený a dodržovaný klid zase ruší, protože v okolních městech se v neděli prodává. Jinde poskytují zaměstnancům 32hod. nerušenou přestávku na dvakrát. Domnívajíce se, že nerušenou je proto, že zaměstnance nikdo neruší, aby ji na dvakrát užili. Jinde zase zmýlí se při výpočtu přestávky o několik hodin. Sumou se pak 32hod. odpočinek zachovává a porušuje.

Ministerstvo sociální péče ve svém citovaném výnose praví: „Všechny úřady, zvláště orgány dohlédací se poukazují, aby na zachovávání zákona o 8hod. době pracovní dohlížely a jeho provádění, obzvláště v odvětvích, kde dosud zvláštní zákonné úpravy doby pracovní nebylo, poučováním usnadňovaly.“ To týká se tedy i 32hod. odpočinku, jenž „zpravidla má připadnouti na neděli“.

Z citátu výnosu ministerstva sociální péče je patrné, že dobrá vůle upravit pracovní poměry tady jest a považují za nepochybné, že v oborech výrobních postačí, co tu bylo vykonáno.

Pro živnosti obchodní však to nestačí z důvodů, které jsem se pokusil zde vyložit a které jsou brány přímo z praxe. Ministr uložil „politickým úřadům I. stolice a živnost. inspektorátům, aby koncem měsíce června 1919 podaly ministerstvu soc. péče zprávu o zkušenostech, nabytých s tímto zákonem.“ Kdyby jmenované úřady byly s to podati předepsané zprávy ze živností obchodních, obsahovaly by skoro napořád — doklady o nezákonném stavu.

A nezákonný stav je v republice neudržitelný netoliko z ohledů sociální spravedlnosti, ale prostě ze státní potřeby. Nejsme a nemůžeme býti tak daleko jako v Anglii nebo ve Skandinávii, kde účta před zákonem jest první ctí občanskou. Úctu před zákonem musíme u nás teprve vypěstovati. Nejbezpečnější prostředek k tomu jest zamezení, aby zákony nebyly porušovány. Porušování zákonů lze zameziti, budou-li zákony dosti podrobné a budou-li dohlédací orgány míti možnost provádění zákona vynutit. Na pomoc občanstva nebo společenstev nelze se valně spoléhat. Jsme příliš uvyklí čekat vše od zákona, od nařízení.

Konkrétně řečeno: poměry v živnostech obchodních lze uspořádati v obojím dotčeném zde směru:

1. Uložiti přímo okres. politickým správám, aby do určité lhůty vydaly pro svůj obvod úřední vyhlášky o začátku a konci doby pracovní v obchodech, jež byla by totožnou s otevřením a uzavřením obchodu.

2. Vydati zvláštní zákon o klidu nedělním, jímž všechny dosavadní předpisy byly by zrušeny a zaveden úplný nedělní klid pro všechna odvětví obchodní v celém Československu.

Dr. SCHOENBAUM:

Úhrada nebo rozvrh?

(Pokračování.)

Podobně byla odvozena ze zkušeností říšskoněmeckého pojištění tabulka, dle níž by rozvrh německého úrazového pojištění rostl z 1.92 M na mzdu 1000 M v prvním roce na 18.— M v roce 17., 18.62 M v roce 18., a 27.02 M v 58. roce trvání pojištění, kdy nastupuje stav stálosti. Naproti tomu obnášela by úhradová premie od počátku 17.04, tak že by byla v prvních 17 letech vyšší než rozvrh, ale pak stále a podstatně nižší, až by v době stálosti obnášela pro celou budoucnost nezměněně o 59% méně než rozvrh.

Tyto a podobné ze zkušeností vzaté příklady prokazovaly, že počáteční mírná výše rozvrhu v prvních 17ti letech, nehledě k dlouhotrvajícímu stoupání a tedy nestabilitě, je dražší zaplacená trvale a značně vyšším obnosem po 17ti letech.

Jak potvrdil skutečný vývoj úrazového pojišťování tyto theoretické dedukce o průběhu rozvrhu a úhrady?

Z počátku, zdálo se u nás i v Německu, že skutečný vývoj souhlasí s theoretickými předpověďmi, daleko lépe než se dalo dle